

אגדת ה'יום

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד, סביב הדף היומי >> יח-כד תמוז >> בבא קמא נד-ס

שבירת הלוחות והלוחות השניים

אגדה אחת בשבוע: בבא קמא נד ב

שָׁאֵל רַבִּי חֲנִינָא בֶן עֲגִיל לְרַבִּי חִיָּא בְּרַבִּי אָבָא:
מִפְּנֵי מָה, בְּדִבְרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים לֹא נֶאֱמַר בְּהֵם:
'טוֹב', וּבְדִבְרוֹת הָאַחֲרוֹנִים נֶאֱמַר בְּהֵם: 'טוֹב'?
אָמַר לוֹ: עַד שֶׁאַתָּה שׁוֹאֲלֵנִי, לָמָּה נֶאֱמַר בְּהֵם 'טוֹב',
שׁוֹאֲלֵנִי אִם נֶאֱמַר בְּהֵם 'טוֹב' אִם לֹא,
שְׂאִינִי יוֹדֵעַ אִם נֶאֱמַר בְּהֵם 'טוֹב' אִם לֹא.
כִּלְכֵּךְ אֶצֶל רַבִּי תַנְחוּם בֶּר חֲנִילָאִי, שֶׁהָיָה רָגִיל אֶצֶל
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, שֶׁהָיָה בָקִי בְּאֲגָדָה.

אָזַל לְגַבְיָהּ, אָמַר לוֹ:

מִמָּנָו לֹא שָׁמַעְתִּי, אֲלֵא כֵּךְ אָמַר לִי שְׁמוּאֵל בֶּר
נַחום אַחִי אָמוּ שֶׁל רַבִּי אַחָא בֶּר חֲנִינָא, וְאִמְרִי לָהּ
אָבִי אָמוּ שֶׁל רַבִּי אַחִי בֶּר רַבִּי חֲנִינָא:
הוֹאִיל וְסוֹפֵן לְהִשְׁתַּבֵּר.
וְכִי סוֹפֵן לְהִשְׁתַּבֵּר, מֵאִי הָיִי?
אָמַר רַב אֲשִׁי: חֲסִי־שְׁלוּם פְּסָקָה טוֹבָה מִיִּשְׂרָאֵל.

ביאור

רקע: הגמרא עוסקת בדברות הדרשות הלכתיות מעשרת הדברות הראשונות והאחרונות, כלומר אלו שבפרשת יתרו ואלו שבפרשת ואתחנן. משם היא עוברת לאגדה על ההבדל ביניהן.

שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייא בר אבא: למה המילה טוב מופיעה בדברות האחרונות ולא בראשונות (באחרונות נאמר במצוות כיבוד אב ואם "למען ייטב לך")? השיב לו: עד שאתה שואל אותי למה המילה טוב מופיעה בדברות האחרונות, תשאל אותי אם בכלל היא מופיעה שם, כי אינני יודע. לך לשאול את רבי תנחום בר חנילאי, שהיה לומד אצל רבי יהושע בן לוי, שהיה בקיא באגדה.

הלך אליו, אמר לו רבי תנחום: לא שמעתי על זה מרבי יהושע בן לוי, אבל שמעתי משמואל בר נחום דודו—ויש אומרים סבו—של רבי אחא בר חנינא: בדברות הראשונות לא נאמר טוב כי הם היו כתובים על הלוחות הראשונים, והיה ידוע שיישברו. הדברות האחרונות היו כתובות על הלוחות השניים שלא נשברו.

למה שבירת הלוחות הראשונים היא סיבה לא לכתוב "טוב"? השיב רב אשי: זה היה נראה כאילו בשבירת הלוחות פסק טוב מישראל.

הכוונה ללימוד עצמי

שאלות

מה ההבדל העקרוני בין הלוחות הראשונים לשניים?
למה זה משנה אם המילה טוב מופיעה בעשרת הדברות?
האם לאגדה זו יש אמירה על חטא העגל ושבירת הלוחות?

המלצות ללימוד

כדאי לחשוב מה יכולה להיות משמעותה של המילה "טוב", בהקשר של נתינת התורה, לוחות הברית, חטא העגל.

על האגדה קטעים מהמקורות על לימוד אגדה (אחת לכמה גיונות)

צא ולמד מדורות הראשונים שלא היו מתגדרים ומתפארים במה שאין בהם, עד שאמר על עצמו שאינו בעל הגדה, שאפילו בדברי תורה אינו בקי כל כך. פירוש עיון יעקב, על אגדתנו

מזה נראה שהיה רבי יהושע בן לוי בקי באגדה. וזה סותר למה דאיתא מסכת סופרים: אמר רבי יהושע בן לוי: אנא מן ימי לא הסכלתי בספרי דאגדתא... ויש לומר דהא במסכת סופרים אמר בזמן שהיה עוסק בתלמוד ובפלפול לא היה עוסק באגדה, ואחר שמילא כרסו מהם היה לומד באגדה, והיה גם כן בקי באגדה. פירוש ענף יוסף, על אגדתנו

אחרי העגל, אפשר עוד לקוות לטוב? העמקה בסוגיה

אבא שלח מכתב מחו"ל לבנו. כמה סידורים שהוא מבקש לעשות בארץ, ותזכורת שאיש לא יגע בנכסיו. הבן עשוי להתרגש מהכתב של אביו, אך גם להתאכזב: מה עם "אוהב אותך"? לפחות "בוקר טוב", "תרגיש טוב"? עשרת הדברות הם יסודות התורה, יסודות המצוות המעשיות ויסודות האמונה. האם חסר משהו במסמך היסוד? ייתכן שרבי חנינא בן עגיל חושב שמהו חסר: המילה "טוב". אולי כוונתו ל"טוב" בכלליות, כל דבר חיובי שהוא, ואולי הכוונה דווקא לטוב לישראל. הקב"ה אומר לישראל מה לעשות, אבל אינו אומר אם הוא רוצה בטובתם (אם כי הוא מציין שהוא "עושה חסד". זה כנראה עדיין לא אותו דבר). מה שמעצים את השאלה הוא העובדה שבעשרת הדברות שבפרשת ואתחנן, שלפי חז"ל תואמים את הלוחות השניים, דווקא כתוב: "למען ייטב לך". למה רק בלוחות השניים? לפני תשובת הגמרא, מופיע מענה חריג לשאלה. הנשאל, רבי חייה ברבי אבא, אומר שאינו יודע אם בכלל כתוב "טוב" בלוחות השניים. קצת מוזר שאין הוא מכיר פסוק מפורש בתורה, אם כי יש פרשנים שמסבירים כך. התשובה היא שלא נאמר בלוחות הראשונים "טוב" כי היה ידוע שיישברו. נראה ששבירת המילה "טוב" הייתה עשויה להביא למחשבה שאין סיכוי לטוב. ומה עם המילים "אנכי ה' אלוקיך", יכולות להישבר? אולי הבעיה דווקא במילות הבטחה; הבטחה יכולה לא להתמש, במיוחד לאחר חטא. נביא עוד שני פירושים, הפוכים באופיים. המהר"ל (תפארת ישראל לה) מסביר שה"טוב" שייך לעולם הזה, והלוחות האלוקיים לגמרי היו במדרגה גבוהה מעבר לעולם הזה. גם ישראל לפני חטאם היו מעבר לעולם, במדרגת מלאכים – עד שחטאו, והתברר שהלוחות הנשגבים העל-מציאותיים אינם מתאימים להם. הלוחות השניים היו מותאמים למציאותם של ישראל בעולם הזה. אפשר להוסיף בכיוון זה: הלוחות הראשונים היו במדרגה גבוהה כל כך, שהטוב לא היה מעניינם. מנקודת מבט של אינסוף, לא משנה אם לישראל יהיה טוב או לא. למצבם של ישראל יש תפקיד רק בלוחות המתאימים למצבם האנושי. לפירוש זה, ההבדל בין הלוחות הוא מעבר מתורה מרוממת מדי בשבילנו (לפחות עד שנתקן את חטאינו) לתורה שמדברת אלינו. כיוון שהדברים נכתבים ב"ז בתמוה, יום שבירת הלוחות, נביא גם פירוש כואב יותר. המהרש"א, בניגוד למהר"ל, אומר שה"טוב" שייך דווקא לעולם הבא: "למען ייטב לך - לעולם שכולו טוב" (קידושין לט ע"ב). בלוחות הראשונים הובטחה אריכות ימים בעולם הזה, והיא נשברה – כי השכר בעולם הזה אינו יציב, ואילו הבטחת העולם הבא בלוחות השניים מתקיימת לעד. אפשר אולי להוסיף בכיוון זה: בלוחות האידיאליים הייתה תקווה שעם ישראל יממש את ייעודו כבר בעולם הזה, אבל התברר שאין הוא ראוי לזה. הטובה הארצית מביאה לידי חטא. התקווה האידיאלית לטוב בעולם הזה התנפצה בשבירת הלוחות, ולפחות כרגע אפשר לדבר רק על תיקון בעולם שכולו רוחני. לאור זאת, אולי זו כוונת רבי חייה: גם בלוחות השניים לא נאמר באמת "טוב". זה נושא עמוק, מסתייג רבי חייה, וראוי ללבנו עם מי שמבין באגדה, אבל מדובר שם רק על "ייטב". על ייעוד בעולם אחר, על עתיד רחוק. משנשברו הלוחות, משנשבר ישראל מול עגל הזהב, אולי אין טוב אמתי בעולם.

תורה במידה שלנו

מכשונות האלצה

הרב יהושע שפירא, מתוך שיחה לפרשת כי תשא

תורת הלוחות השניים היא התורה שאנו לומדים עד ימינו אלה. כל הצער, החולשות והרפיונות של עם ישראל לאורך הדורות הנם המשך של חטא העגל. עלינו לזכור כי בכל המהלך הזה קיימת מטרה אלוקית. הקב"ה נתן לנו להיכשל ולהטוא על מנת שעל ידי הקרעים, הכאב וההשתוקקות ייספגו ויופנמו בתוכנו דברי התורה...

חז"ל אומרים שבלוחות ראשונים לא כתובה המילה 'טוב', ואילו בלוחות שניים ישנו 'טוב': "למען ייטב לך". הטוב המתגלה בלוחות השניים הוא חפצו של הקב"ה להטיב לנו בנתינתו לנו את התורה. זאת, בניגוד ללוחות ראשונים, בהם נתן לנו הקב"ה את התורה רק מצד האמת שלה...

תכליתם של לוחות שניים היא "למען ייטב לך", למען ישראל שהתורה צריכה להתקבל בקרבם, ולכן צריכה להיות במידתם. מצד הקב"ה התורה היא בלי גבול... מעלת הלוחות השניים שישראל בנו על פי מידתם ארון להניח בו את הלוחות. הקב"ה בגבורתו צמצם שכינתו בין בדי הארון וצמצם תורתו בתוך ארון הנבנה בידי בשר ודם.

הנאמר הנאמר יוסף אלצה היום בפייסבוק